

MIHAI

BENIUC

„Poezii”

Ultimei selecții din poeziile lui Mihai Beniuc (a douăsprezecea, dacă judecăm după bibliografia ce o însoțește) îi lipsește un criteriu clar. Nota editurii ne avertizează că s-a urmărit alegerea „celor mai reprezentative versuri pentru creația poetică a lui Mihai Beniuc...”, ceea ce, pe lângă faptul că sună pleonastic, nu constituie o explicație: ar trebui să știm din ce punct de vedere sînt considerate reprezentative versurile. Parcurgînd antologia, constatăm prioritatea acordată poeziei sociale, uneori indiferent de valoare; desigur, însă, la un poet la care tema socială e atît de frecventă, aceasta poate fi și numai o impresie superficială. Antologia e, apoi, prea largă pentru o colecție școlară; după cum inutil încărcată mi s-a părut bibliografia critică, alcătuită oarecum în sine, din paradă de informație, și, probabil, necitită în întregime nici de autorul însuși (Ion Nistor). Prefața lui V. Fanache e cam pretențioasă și, stilistic, antipatică, deși comentatorul cunoaște bine poezia lui M. Beniuc (i-a consacrat o monografie). Spre a încheia acest capitol, să spun că poetul ar fi meritat o ediție mai atrăgătoare (și în fond mai eficientă chiar și sub raport didactic). Urmărit de neșansa unor culegeri ca aceasta (la care, ce-i drept, contribuie uneori) în care tocmai lucrurile originale nu se pun în valoare, M. Beniuc este un poet care încă își așteaptă criticul; și al cărui prim gest va trebui să fie o lectură cu adevărat selectivă.

De la început și pînă astăzi poezia lui Mihai Beniuc este expresia unui mare *orgoliu* (G. Călinescu numea atitudinea poetului egotism); la șaiszeci și cinci de ani, cînd publică *Turn de veghe*, ca și la treizeci și unu cînd debutează cu *Cîntece de pierzanie*, poetul ne vorbește în fond numai despre el, fără să se sfiască, așezîndu-se în centrul tuturor metaforelor sale, clădindu-și un templu în care toate chipurile sînt ale unui singur idol. Nici un poet român nu e mai ostentativ decît el în orgoliu și nu spune mai-'des „eu”, nici chiar Al. Philippide, romantic-egotist prin excelență în volumele de dinainte de război, întîia manifestare (și temă) a acestui orgoliu se vede în cele cîteva arte poetice din volumul de debut: poetul începe așadar prin a revendica o formulă lirică, sfidînd sau disprețuind modelele și exemplele: „Numai umblați mereu după exemple, / Exemplele-s făcute pentru proști. / Din serie de vrei să te cunoști, / Fuși de cărări și nu intra în temple”. Îndrăzneala limbajului izvorăște din lipsa oricărui complex al tradiției literare. El însuși tînăr, M. Beniuc se adresează *Poeților tineri* cu știuta

recomandare: „Pe Eminescu noi, poeții tineri, /Zadarnic vom cerca, nu-l vom ajunge. / Dar Eminescu nu cuprinse tot / în stihurile lui dumnezeiești. / Durerea românească-i mult mai mare / Și n-o cuprinde toată nici-un cântec / Cit despre mine, ce să vă spui? / Eu nu am darul versului decît în mică măsură. / Prefer să spun în proză ce gîndesc ”. Cu alte cuvinte, poetul „trece fără spaime prin păduri de proze”, după remarca lui G. Călinescu, avînd conștiința că mesajul său se cade exprimat *altfel* decît îl exprima Eminescu (simbolul înaintașilor). „Ce știu? / Poate nu asta e arta!” - exclamă el, deși se vede limpede că nu arta în sine îl preocupă, ci ceea ce are el însuși de spus. Își face deci o memorabilă **Intrare** în poezie: „Ca țăranul printre snopi de grîu/ Voi intra masiv și greu în vreme, / Ca un car cit dealul de poeme,/ Murmurînd o doină trist, molîu”. Proclamă poemul sălbatic: „Nu cu periuța, / Cu ascuțișul coasei, / îmi scriu poemele sălbatice”. Aceste arte poetice au atras atenția de la început pentru vitalismul lor: „Cînd voi izbi o dată cu barda, /Această stîncă are să se crape, /Și vor țîșni din ea șuvoi de ape! / Băieți, aceasta este arta!”. A da cu barda în poezie nu putea însemna în lirica extenuantă și epigonă din preajma războiului decît o întoarcere la natura poeziei, la simplitate. Sub „țărănismul” deliberat al poetului se ascunde o încercare de a revoluționa limbajul, de a-l smulge clișeeilor. Poezia de tinerețe a lui M. Beniuc are un puternic accent antiburghez, de independență a poetului („Toată vremea am rămas eu însumi / Pe la porți domnești n-am fost milog”), atît față de ordinea poeziei, cît și față de aceea socială: „Nu plătesc la nici o poartă vamă, / Nu spun unde merg și cum mă cheamă”.

Dar iată, aici, a doua temă fundamentală a marelui sau orgoliu: aceea socială. „Mă inventau, de cumva n-aș fi fost. /Eu sînt în secol o necesitate” - va scrie M. Beniuc mult mai tîrziu, exprimînd însă lapidar ideea. Poet al istoriei, M. Beniuc este în același mod intempestiv și categoric: „La mine-n sînge / Istoria contemporană plînge” - spune el cu superbă infatuare. Se va declara urmașul lui Doja și Horia, înrudit cu iobagii trași pe roată, cu haiducii, cu lancii sau cu Făt-Frumos care caută balaurul ca să-l doboare. Pe urmele lui O. Goga și Aron Cotruș se crede un Mesia ce vestește eliberarea „multimilor flămînde”, sau purtător de cuvînt al „gemetelor surde” ce izbucnesc în pieptul miilor de robi. Din nou remarcabilă este această poezie prin orgoliu. Scriind despre primele cărți ale lui M. Beniuc, Pompiliu Constantinescu observa noutatea energică a poemelor sociale în raport cu mediocritatea celor sentimentale, epigonice și leșinate. Este în adevăr o mare diferență între timbrul unora și al altora, între forța

declamatoare, incendiară a revoltatului social („*Am coborât din munți și bolovani, / Legendele lui Horia-mi curg în sânge / În doina mea Ardealul plinge / Și cer dreptate două mii de ani // Eu sint trimisul timpurilor noi / Ieșit din rînd cu cei ce scurmă glia, / Și totuși vin întrebător la voi: / E -slobod să mai cînt în România?*”) și convenționalismul de romanță simbolistă, cu elemente din Bacovia și Arghezi, minor nostalgic și demodat din poemele de dragoste (o excepție: *Ana Kelemen*) și în genere din confesiile intime („*Inima și gîndul meu se teme / Cînd apar în toamnă crizanteme / Și le duc cei vii la (intirim / Înimă si gîndule, murim*”). Mult timp Beniuc rămîne, cum s-a remarcat de atîtea ori, un poet prin excelență social. El are vocația poeziei politice și o cultivă cu îndrăzneală. Sub acest raport, există desigur și o evoluție a mijloacelor în lirica lui, de la simplitatea frustă, brutală, a primelor *Cîntece de pierzanie* prin alegoriile politice din anii războiului (*Melița* și chiar mai vechiul *Urs românesc*) pînă la profetia deschisă, amenințătoare, din *Cu mii de cai putere* ori *Toboșarul timpurilor noi*. În special volumul din 1946, *Un om așteaptă Răsăritul*, conține cîteva din cele mai izbutite poeme de acest fel, veritabile manifeste politice, scrise parcă în grabă, pe o foaie sprijinită de ranița neobositului combatant. Cu volumele din deceniul următor, poezia socială scade în tensiune (la M. Beniuc, ca și la alții) pînă la simpla confecție ocazională, din care a dispărut marea combustie interioară, iar versul s-a cumîntit, s-a plivit, a devenit previzibil: „*La tîmple mi s-a strîns părul cărunt / Ca sarea din adîncul ocnei scoasă, / Dar tînr sînt, același însă sînt / Pe inima mea bruma nu se lasă*”.

Poezia *Furtuni de primăvară*, din care am citat, apare în 1953. Un an mai tîrziu, M. Beniuc va scrie: „*Iubito, nu maisîntem tineri...*” Aceasta este a treia temă fundamentală a poeziei lui și, din nou, ea se cristalizează în legătură cu puternicul orgoliu al poetului: „*Liniște-i, tăcere-i, e și pace, / Și e nea pe creștetul pleșuv; / Însă-n miezul muntelui mai zace / Inima bătrînului Vezuv*”. Timpul, deci, nu însă în ipostază istorică, ci biologică. La nici cincizeci de ani, poetul se compară cu un „copac bătrîn”, cu un măr roditor („*Măr cu foi de aur, măr de lingă drum / Nu mai sînt eu tînr, sînt bătrîn de-acum*”), cu un urs mohorît, dar care continuă să zgîrie (în splendida *Grizzly*: „*Ca un Grizzly bătrîn, / Trec prin păduri seculare; / În urmă-mi pe arbori rămîn / Înfipte, semne de gheare // Pe-aicea eu am trecut - / Tu care vii după mine, / Tot ceea ce e de făcut / Să faci mai temeinic, mai bine // Cînd gheara lovește mai sus / A ta, decît gheara ta veche, / Atunci liniștit și apus / Eu dorm pe-o ureche. // Dar dacă mai /os ai să zgîrii /*”).

Literatura română postbelică. Poezia

Cu gheara ta moale pe scoarță, / Atunci și din moarte eu mini, / Și-s gata de hartă"), cu un tigru uriaș. Toate - simboluri ale îmbătrânirii unite cu forța, ale focului nestins ce continuă să ardă în măruntaiele vulcanului. Orgoliul poetului și-a descoperit în alegoriile și meditațiile despre timp și vîrstă un alt mod de a se afirma. Poeziile cele mai bune au un adînc patetism interior, o încordare de arc a imaginației **(Cheile)**, fiind totodată la fel de simple, de puternice, în lipsa lor de complicație inutilă, în tonul direct, sumar și copleșitor, ca poeziile tinereții: „ *Ei! Don Quijote tristă figură, / Ne-nțepenim aici în bătătură / Pe vraful de ruine? / Miroase-a cîmbru / f i* *din drum ne cheamă timpul / Ne cheamă timpul, care vine, vine!*".

(România literară, nr 21, 1974)